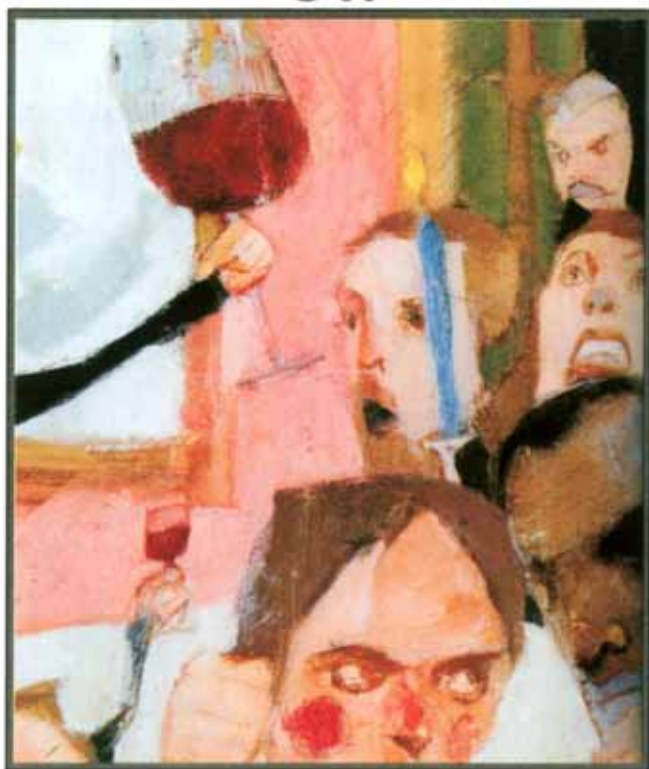

Max Frisch
ADIM
GANTENBEIN
OLSUN

roman

Almanca aslından çeviren
İRİS KANTEMİR

Max Frisch
ADIM GANTENBEIN
OLSUN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Yayına Hazırlayan
Şebnem Sunar

Dizgi
Gülay Yıldız

Düzeltili
Işık Şensoy

Montaj
Mine Sarıkaya

İç Baskı ve Cilt
Şefik Matbaası

Kapak Baskı
Çetin Ofset

1. basım: 2004

ISBN 975-07-0028-7

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1964 /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1999)

Max Frisch
ADIM GANTENBEIN
OLSUN

ROMAN

Almanca aslından çeviren
İRİS KANTEMİR

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Mein Name sei Gantenbein

**MAX FRISCH'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI**

ADIM GANTENBEIN OLSUN / roman
HOMO FABER / roman

15 Mayıs 1911'de Zürih'te doğan *Max Frisch*, on altı yaşında yazmaya başladı. Alman dili üzerine eğitim görürken, yirmi iki yaşında babasının ölmesiyle gazetecilik hayatına atıldı. Böylece, Doğu Avrupa'ya ilk araştırma gezilerini yaptı. Yirmi beş yaşındayken, Zürih Yüksek Teknik Okulu'na girdi ve 1941'te mimarlık diplomasını aldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında İsviçre ordusunda görev yapan *Frisch*'in, 1934'ten itibaren pek çok romanı ve tiyatro oyunu yayınlandı. Yazar, 1958'de Almanya'nın en önemli edebiyat ödülü olan Georg Büchner Ödülü'nü, 1976'da da Alman kitapçıların verdiği Barış Ödülü'nü aldı. Yapıtlarının tümünde çağının genel toplumsal bunalımlarını ve geleneklere dayalı düzene karşı uyanan kuşkuyu dile getiren *Frisch*, bugün çağdaş İsviçre edebiyatını dünya edebiyatında temsil eden en büyük isimlerden biridir. 1991'de hayatını kaybetmiş olan *Max Frisch*'in başlıca yapıtları şunlardır: *Homo Faber*, *Stiller*, *Locarno'lu Eczacının Düşü*, *Biyografi*, *Mavi Sakal*, *Adım Gantenbein Olsun*.

Orada hazır bulunan, tesadüfen tanıdığı ve onunla en son konuşan kişiler, o akşam her zamankinden farklı bir hali olmadığını söylediler; neşeliydi ama bir taşkınlığı olmamıştı. Aşırıya kaçmadan keyifle yemek yemişlerdi. Herkesin çenesi açılmış, güncel konularda o da herkes gibi gevezelik etmişti; en azından başlangıçta. İçlerinden biri konuşulanları dinlerken yüzünde beliren bezgin ifadeye şaşırdığını, ama sonra onun topluluktan uzak kalmamak için yeniden esprili bir biçimde konuşmalara katıldığını fark ettiğini söyledi, yani sonuç olarak her zamanki gibiydi. Daha sonra hep beraber bir bara gitmişler, bir süre paltolarını çıkarmadan ayakta oyalandıktan sonra, onun tanımadığı birilerinin yanına oturmuşlardı; belki de bu yüzden suskunlaşmış, yalnızca kahve ısmarlamıştı. Daha sonra tuvaletten döndüğünde yüzünün sararmış olduğunu söylediler; ama bunu, o daha yerine bile oturmadan birdenbire kendini kötü hissettiği için eve gitmek istediğini söyleyip onlardan özür dilediğinde fark etmişlerdi. Lafı uzatmamış, konuşmalarını kesmemek için ellerini bile sıkmadan onlarla üstünkörü vedalaşmıştı. İçlerinden biri: Biraz bekle. Biz de burada yillanmayacağız, demişti; ama onu durdurmak olanaksızdı sanki. Sonunda paltosunu vestiyerden getirdiklerinde, acelesi varmışçasına onu giymemiş, koluna almıştı. Fazla içmediğini, bu yüzden bunun bir bahane olduğundan kuşkulandıklarını söylediklerinde de gülümsemişti. Belki de bir randevusu vardı. Hanımlar onu pohpohlayıp takılmışlar, o da kuşkularını körüklemişti ama hiçbir şey

demedi. Gitmesine razı olmak zorunda kalmışlardı. Oysa henüz gece yarısı bile olmamıştı. Masanın üzerinde piposunu bıraktığının farkına vardıklarında, arkasından koşmak için çok geç kalmışlardı... Arabasına bindikten kısa bir süre sonra ölmüş olmalı; arabanın park lambaları yanıyor, motoru çalışıyor ve sanki hemen hareket edecekmişçesine sinyal lambası durmamacasına yanıp sönyordu. Motoru çalışan bir arabanın neden yerinden kılmıdamadığını merak eden bir polis memuru onu, başı arkaya kaymış, iki eli yırtarak açtığı yakasında, dimdik otururken buldu. Ani bir ölüm olmalıydı, orada olmayanların yorumuna göre kolay bir ölüm; gözümün önüne bile getiremiyorum – herkesin dilediği gibi bir ölüm.

Gözümün önüne getiriyorum:

Enderlin'in sonu böyle olabilir.

Yoksa Gantenbein'inki mi?

Büyük bir olasılıkla Enderlin'inki.

Evet, diye ekliyorum, onu ben de tanırdım. Ne demek bu şimdi! Ben onu zihnimde canlandırdım; oysa o, şimdi bana zihnimde canlandırdıklarımı birer paçavra gibi geri fırlatıyor; giysi gibi öykülere gereksinimi yok artık.

Bir barda oturuyorum, öğleden sonra olduğu için bana yaşamöyküsünü anlatan barmenle yalnızız. Neden anlatıyor ki? O anlatıyor, ben de içki ve sigara içerek dinliyorum; birini bekliyorum, gazete okuyarak. İşte böyle oldu, diyor bardakları yıkarken. Demek gerçek bir öykü. Bir adam bir deneyimden geçmiş, şimdi de deneyiminin öyküsünü arıyor:..

Benim yaşımda bir adamdı; arabasının –sanırım bir Citroen'di– kapısını çarparak kapatıp bir deste anahtar pantolonunun cebine koyduğu andan beri onu izliyor-

dum. Görünüşü dikkate değerdi. Aslında mesleğimle ilgili işimi halletmiştim ve bu kentte kimseyi tanımadığım için bir müzeye gitmek niyetindeydim, önce kahvaltı edip sonra da bir müzeye gitmek istiyordum. Raslantı sonucu ilgimi çekti; nedenini bilmiyorum, belki de başını arada sırada kaşınıyormuşçasına oynattığı içindi: Bir sigara yaktığını ben de tam bir sigara yakmak üzereyken görüp vazgeçtim. Sigaramı fırlatarak sağa döndüm ve hiç acele etmeden ama kararlı bir şekilde ve yüzünü hâlâ görmeksizin onu izlemeye koyuldum. Sorbonne yöresindeydik, sabahtı. Bir şey sezinlemiş gibi durdu ve kapıları kilitletiğinden emin olmak istercesine arabasına geri dönüp anahtarları yanlışı cebinde aradı. O sırada bir ilanı okur gibi yaptım ve kendimi ondan ayırıştırmak için pipomu ağzıma aldım. Bir TNP oyun programı olan ilanı okur gibi yaparken, arabasına binip gideceğinden korkmaya başlamıştım. Ama sonra arabanın kapısının çarpılarak kapandığını duydum; başımı çevirdiğimde, onu izleyebilmem için yürümeye başlamıştı bile. Yürüyüşünü, giysilerini ve hareketlerini inceledim. Dikkati çekecek tek şey ellerini kürek çeker gibi sallamasıydı. Anlaşılan acelesi vardı. Onu Seine Nehri yönünde, yan yana dizilmiş evler boyunca izledim; bunun tek nedeni belki de bu kentte yapacak başka bir işimin olmamasıydı. Şimdi deri bir evrak çantası taşıyordu, oysa anımsadığım kadarıyla arabadan indiğinde çantası yoktu. Üzerime doğru akın akın gelen insanlar beni yana ittiği için, bir ara onu gözden kaybettim; ama neredeyse onu izlemekten vazgeçeceğim bir anda, başka insanlar beni öne doğru itmeye başladılar; herkes ışık kırmızıya dönmeden önce karşıya geçmek istiyordu. Bir işe yaramayacağımı bile bile, isteksizce de olsa onu izlemeyi sürdürdüm. Gözüme kestirdiğim herkes er ya da geç bir kapının ardında kayboluyor ya da ansızın bir taksi durdurup ortadan yok oluyor ve ben bir taksi bulana kadar da iş işten geçiyordu. O zaman da bana şoföre beni otelime götürmesini söylemekten ve

anlamsız yürüyüşlerimden bitkin düşmüş bir halde üstümü başımı çıkarmadan kendimi yatağa atmaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu... Bende bir saplantı bu!.. Artık onu izlemeyi sürdürmem gerektiği için, tam da vazgeçmişken ve içten içe buna sevinirken, kollarını sallayış biçiminden onu fark ettim. Sabah olmasına karşın, üzerinde akşamları giyilen cinsten koyu renk bir giysi vardı, operadan dönüyordu sanki. Belki de bu adamla olan bağlantım, bir sabah böyle koyu renk giysiler içinde bir kadından dönüşümü bana çağrıştırmış olmasıydı. İzlediğimi henüz fark etmemişti ya da artık fark etmiyordu. Ayrıca o da benim gibi şapkasızdı. Acelesi olmasına karşın, benden daha hızlı yürümüyordu; onunla aynı hızda yürüyüp dikkatini çekmeyi göze alamadığım, aksine herkes nasıl yürüyorsa ben de o hızda yürümek zorunda kaldığım için, aramızdaki mesafe, yan yana dizilmiş evler boyunca giderken, özellikle de bu amaçsız takibi sürdürmekten vazgeçmeyi düşünmeye başladığımda az da olsa açıldı. Buna karşın, her kırmızı ışıқта aynı kalabalığın içine düşüyorduk. Yüzünü hâlâ görememiştım; bir kez kalabalığın arasındaki bir boşluktan yararlanıp onunla aynı hizaya geldiğimde başını öbür tarafa çevirmişti. Bir vitrinin önünde durduğunda, yüzünün yansımasını görebildim; ama onunla konuşmadım; dikkat çekici bir yüzü yoktu. Sonunda kahvaltı etmek için önüme çıkan ilk bara girdim... Ondan sonra gözüme kestirdiğim kişinin Amerikalılara özgü bir cildi vardı, süt beyaz, çilli, sabunumsu. Onu da izledim. Arkadan otuz beş yaşında olduğunu tahmin ettim; güzel bir yaş. Dönüş biletimi ayırtmışım ve geri kalan birkaç saatimi Central Park'ta dolaşarak geçirmek niyetindeydim. Bana çarptığında, *sorry*¹, dedi. Döndüm; ama onu ancak arkadan görebildim. Kurşuni renkte bir palto vardı üzerinde; beni nereye götüreceğini merak ediyordum. Bazen nereye gide-

¹ (İng.) 'Özür dilerim.' (Çev.)

ceğini sanki kendisi de bilemiyormuş gibi görünüyordu, kararsızdı; burada, Manhattan'da bir şey kaybetmiş gibiydi. Yürüdükçe onu daha cana yakın bulmaya başladım. Milyonlarca insanın arasında yürürken ne düşündüğünü, neyle geçindiğini, ne iş yaptığını, ne tür bir yerde oturduğunu ve o güne dek neler yaşadığını ya da neleri yaşamadığını ölçüp biçiyordum ve kendimi nasıl algıladığını da. Kurşuni renkteki paltosunun üzerindeki sarışın başını görüyordum; bir sigara yakmak için ansızın durduğunda, 34. Cadde'de karşıdan karşıya henüz geçmiştik. Sigarasını yakmak üzere ansızın durduğunu çok geç fark ettim, böylece o sigarasından ilk nefeslerini çekerken, yanlışlıkla onu geçmiş bulundum; aksi takdirde onunla konuşabilmek için kibarca çakmağımı uzatma fırsatını kaçırmazdım. Geri döndüğümde, başında saç kalmamıştı. Doğal olarak ilk önce onun aynı adam olmayacağını ve kalabalıkta onu kaybettiğimi başka biriyle karıştırdığımı düşündüm; çevrede öylesine çok kurşuni renkte palto vardı ki. Birdenbire elli yaşında bir adam olmasına çok şaşırdım. Bu hiç beklemediğim bir şeydi. *Can I help you?*¹ diye sordu ve yardıma gereksinimim olmadığı için omzunun üzerinden arkaya doğru süzülen hafif bir duman izi bırakarak kendi yoluna gitti. Masma vi bir gündü, güneşli ama gölgelik yerlerde zehir gibi soğuk ve rüzgârlı; güneşin aydınlattığı gökdelenlerin yansıması, gölgede kalmış cam duvarlara vuruyordu ve aradaki aralıkların soğukunda hareket etmeden durmak olanaksızdı... Neden elli yaşında bir adam olmasın? Sorun yüzüydü. Saçsız bir başın yüzü niye olmasın ki? Onu bir kez daha önden görmeyi isterdim ama buna artık olanak yoktu. Daha önceki genç adama oranla daha az acele etmesine karşın, ansızın bir binanın kapısından girip gözden kayboldu. İzlememe karşın -ancak birkaç saniye kararsız kalmıştım-, onu son anda, üniformalı bir zencinin

¹ (İng.) 'Size yardım edebilir miyim?' (Çev.)

Max Frisch

ADIM GANTENBEIN OLSUN

Max Frisch'in ana tema'sı olan kimlik sorunsalı ve 'ben'in başka bir 'ben' ile olan gerginliği, tüm yapıtlarında ortaya çıkar. Ama hiçbir yapıtında bu konuyu *Adım Gantenbein Olsun* adlı romanında olduğu kadar köklü, bu kadar açılımlı işlememiştir. Yaşam, ölüm ve yeniden doğuşun bütünlüğünü irdeleyen bu yapıt, bir bireyin ve bir atın ölümüyle başlıyor ve o bireyin yaşarken geçtiği deneyimlerle ilgili öyküler üretmesiyle sürüyor. Öyküler üretiyor, çünkü hiçbir 'ben' öyküsüz yaşayamaz. 'Ben'in bölünmesiyle ortaya çıkan iki kişilikten biri, insanların gerçek yüzlerini görebilmek, bu arada kendi yüzünü koruyabilmek için kör rolünü oynuyor.

Kapaktaki resim: NATALIE ASCENCIOS

ISBN 975-07-0028-7

9 789750 700286
<http://www.canyayinlari.com>